

היה כתוב רק 'קדש' בלי 'ונתן', היינו סוברים שרק במעות אינו יכול לשלם תשלומי תרומה, כיון שלעולם לא ראויים להיות קודש, אבל פירות שראויים להיות קודש, אפשר לשלם בהם תשלומי תרומה, אפילו שכעת הם לא ראויים לכולם [כגון תרומת חמץ בפסח], ולכן כתבה התורה גם 'ונתן', ללמדנו שצריך בפועל לתת נתנה הראויה להיות קודש (תוס'; תוס' רא"ש, וראה רש"י).

היכי דמי אי דלית ביה שוה פרוטה קרן נמי לא לישלם, שהרי אין בה כזית ואינה שוה פרוטה, אבל אם יש בה כזית, לדעת רבנן חייב לשלם קרן וחומש אפילו שאינה שוה פרוטה (ראש יוסף ורש"י בדעת הרמב"ם תרומות י, כד, וראה כסף משנה שם). ויש שהוכיח מקושיית הגמ', שלפי רבנן חייב בקרן וחומש רק כשאכל כזית ויש בה שוה פרוטה, אבל אם אין בה פרוטה אינו חייב אפילו אם אכל כזית (מהר"ם חלאווה, וראה עוד לעיל ד"ה האוכל, ולהלן ד"ה אבא).

דאי קאבא שאול האמר כיון שיש בה שוה פרוטה אף על גב דלית ביה כזית, ואף שאיסור אכילה בכל מקום הוא רק בכזית, מכל מקום כיון שהתורה כתבה כאן 'ונתן', לומדים מזה ששיעור אכילה כאן הוא בשוה פרוטה, ואינו בכזית כמו בכל התורה כולה (דבר שמואל).

אבא שאול תרתי בעי, ולמפרשים שביארו לעיל (ד"ה האוכל וד"ה היכי דמי) שלפי רבנן צריך גם שוה פרוטה וגם כזית, בהכרח שלפי רב פפא לא נחלקו חכמים ואבא שאול, אלא אבא שאול מפרש את דברי חכמים (מהר"ם חלאווה).

ומה שאר מצות שחייב בהן כרת פוטר בהן את המזיד וכו', והחילוק בין כרת למיתה בידי שמים הוא, שבכרת הוא מת בקיצור ימים ערירי ללא בנים, ובמיתה בידי שמים מת בקיצור ימים ואינו הולך ערירי (רש"י שבת כה, א ד"ה וכת, כתובות ל, ב ד"ה זה, וראה רבינו דוד). ויש סוברים, שבכרת הוא מת לפני גיל ששים, אבל מיתה בידי שמים אין לה זמן קבוע, אלא מת קודם זמנו בגלל עוון זה, אפילו שאין בידו עוון אחר [אבל בשניהם אינו הולך מהעולם ערירי] (תוס' שבת שם ד"ה כרת; ח"י הר"ן בפ' הראשון, וראה תוס' שם, שבידו שלמי משמע שבכרת הוא מת לפני גיל חמישים ובמיתה בידי שמים לפני גיל ששים, וראה להלן ד"ה תאמר).

תאמר במעילה שחייב בה מיתה, והחומרא שיש במיתה בידי שמים יותר מאשר בכרת, שבמיתה בידי שמים גם ממונו הולך לאיבוד ולא רק גופו (תוס' רבינו פרץ). ויש מפרשים, שבכרת הוא מת לפני גיל ששים, אבל מיתה בידי שמים אין ממתנים לו, אלא מת מיד לאחר שחטא (תוס' חכמי אנגליה; רבב"ד בפ' לתורת כהנים ויקרא חובה יא, ח).

ובהא פליגי דרבי עקיבא סבר לפי דמים משלם ורבי יוחנן בן נורי סבר לפי מדה משלם, שמכיון שרבי עקיבא לא הזכיר את הדרשה של 'ונתן לכהן' וגו', אלא פטרו מלשלם משום שהחמץ אסור בהנאה, מוכח שלפי דמים משלם. והגמ' לא הזכירה כאן את רבי אליעזר בן יעקב, כיון שהוא הזכיר את הדרשה הזו, ועל כן אין ראייה מדבריו אם סובר שמשלם לפי מידה או לפי דמים (ראש יוסף, וראה עוד לעיל ע"א ד"ה אמר לו).

האוכל כזית תרומה משלם קרן וחומש, אפילו אם אינו שוה פרוטה. ואם אכל פחות מכזית, אף שהוא שוה פרוטה, אינו משלם אלא קרן בלבד כשאר גזלן (ראש יוסף ורש"י, ע"פ רמב"ם תרומות י, כד, וראה דרך אמונה שם, כא). ויש מפרשים, שרק אם מתקיימים שני תנאים משלם קרן וחומש, שאכל כזית והוא שוה פרוטה, אבל אם אכל כזית אך אינו שוה פרוטה, אינו משלם כלום, שאין תשלומים לפחות משוה פרוטה, ואם אכל שוה פרוטה אך פחות מכזית, משלם קרן ללא חומש כשאר גזלן (מאירי בשם יש אומרים; מהר"ם חלאווה, וראה להלן ד"ה היכי ד"ה אבא).

אמר קרא ונתן ואין נתינה פחות משוה פרוטה, ובהפרשת תרומה אף שנאמר בתורה לשון 'נתינה', מכל מקום חיטה אחת פוטרת את הכרי אפילו שאינה שוה פרוטה, כיון שרק 'נתינה' שנאמרה לגבי תשלום היא נתינה שיש בה שוה פרוטה, אבל סתם נתינה היא גם פחות משוה פרוטה (תוס'). ויש מפרשים, שהפרשת תרומה [המוציאה מידי איסור טבל] ונתינת תרומה שתי מצוות הן, ולשון 'נתינה' אינה אלא לענין מצות נתינת התרומה, שאותה אכן אינו מקיים בפחות משוה פרוטה, אך לענין ביטול איסור טבל, מועילה הפרשת תרומה כל שהיא, אף בפחות משוה פרוטה, ולכן חיטה אחת פוטרת את הכרי (מהר"ם חלאווה; שפת אמת).

ההוא פרט למזיק תרומה של כהן, שאינו משלם חומש אלא רק קרן, כשאר מזיק חולין (רש"י). ויש מפרשים, פרט לאוכל אכילה גסה שמזיקה לגופו של האדם (רמב"ם תרומות י, ה; מאירי), אבל אם אוכל אכילה שלא כדרך שלא מזיקה אותו, חייב גם חומש, אפילו שבכל התורה כולה אכילה שלא כדרך אינה אכילה, כיון שכאן התורה מיעטה שרק על אכילה שמזיקה אותו פטור מחומש, ולא על אכילה שלא כדרך (מנחת חינוך מצוה רפא אות ה). ויש סוברים, שאינו משלם חומש על אכילה שלא כדרך (תוס' ותוס' הרשב"א משאנן לעיל כו, א ד"ה שאני, וראה בדרך אמונה שם בהה"ל ד"ה לא).

ותנא קמא הכתיב ונתן ההוא מיבעי ליה לדבר הראוי להיות קדש, ואף שלימוד זה הוא מהמילה 'קדש' ולא מ'ונתן', מכל מקום כל הפסוק נכתב בגלל הסיפא (רש"י). ויש מפרשים, שאם

המשך מעמוד לב.

מותר בהנאה, אבל לרבי אליעזר בן יעקב שהוא אסור בהנאה, אינו בכלל 'דבר הראוי להיות קודש', כיון שאין זה נחשב 'נתינה', ועל כן אי אפשר לשלם בו בפסח תשלומי תרומה (תוס'; ע"פ מהרש"א וראש יוסף).

כלומר, שלא החמיצה התבואה במחובר ויכול היה להפריש ממנה תרומה קודם שהחמיצה, ומבואר בגמ' להלן (לג, א) שבאופן זה אפשר להפריש תרומה מהחמץ, ואם כן מצד זה הרי הוא בכלל 'דבר הראוי להיות קודש', זה דוקא לדעת רבי יוסי הגלילי שחמץ